

ГЕОРГИ ЦАНКОВ
СВЕТЛИНАТА НА
УСАМОТЕНИЕТО

chitanka.info

След десетилетията на високопарни псевдопоетически тиради, когато всеки изповеден лирически полъх се възприемаше като лъч надежда, дойде времето на "новаторството", преоткриването на поетически азбуки, които постепенно започнаха да се превръщат в самоцелни главоблъсканици. Всъщност, всяка епоха има своите „възторжени“ графомани, но и чистите си, неподправени лирични гласове, докосващи се до нещо под физическата ни обвивка и доказващи категорично, че значимата поезия не е нито форма, нито съдържание, а просто магия. Може някой да зове духовете на Елиът и Паунд, на Валери и Перс, на Куазимодо и Унгарети, на Далчев и Геров, но завинаги да остане в „чистилицето“ на фалшивите послания и акорди. Стиховете на Габриела Цанева „Догонвам бягащия ден“ ме покориха, тъй като в тях звучи автентичната музика на вълшебството, избухват ярки образи не от чужди, а от собствените ѝ цветни сънища. Тя неслучайно поставя навсякъде датите на своите изпълнени с драматизъм видения, сякаш да ни подсказва, че са родени в два звездни мига, в началото на две трудни и за нея, а и за всички нас, българите, години (1996 и 1997).

Неочаквано в съзнанието ми изникна образът на пътуващия в каретата Паскал, който почувствал изведнъж как властно просветлението прониква в него. Имам чувството, че посвещаването в тайнството на битието и духа не може да стане наред панаира на всекидневието; за да достигне човек до него е необходимо временно да се затвори в себе си, да потърси отговори на измъчващите го въпроси за собствената му идентичност и да се опита да ги сподели с въображаемия читател. Нещо такова се е случило и с младата жена, започваща този необикновен, отворен за сетивата ни дневник, в святата нощ преди Рождество Христово. Озарението идва като мълния, понякога се появява от нищото, а понякога може да се измъкне и от обсебилите телата ни, натъпкани стомаси, за да освободи място за търсецата душа.

И ето, че поетесата ни повежда на невероятно пътешествие: година по-късно, в цикъла „Изгубена душа — завръщам се към себе си“, тя ще си спомни как точно е станало чудото, как „през дупката на черепа си/отново видях Вселената — стихове“. Думата „отново“ подсказва, че срещата е втора; имало е и друга, в детството, когато красотата на многоцветието и многозвучието е пленила малката

мечтателка. Същото ли е сега? Уви, не. Пък и онази мила, привлекателна за погледа и за слуха детска поетичност сякаш остава неизменна. Познаваме я от толкова лирични дневничета, в които искри любовта, радостта от откритията, надеждата... Повечето от тях си остават като мили лични спомени, защото силата на поезията винаги е била във второто, неповторимото, персонифицираното проникване в четвъртото измерение. Истинското изкуство е да откриеш своя Вселена „отвъд“, в „неструктурираното празно“. И така започва едно друго времеизливане, непознато за физиката: то ту спира, ту полита в галоп, а сред инфарктните синкопи, когато пътищата „назад“ и „навън“ са затрупани, трябва да изгрее „зъзнещото Слънце“ на одухотворената пустота. Възможно ли е подобно словосъчетание, или е щура измислица, псевдофилософстване на уморени сноби? Габриела Цанева не само доказва, че е възможно, но и с невероятна проникателност успява да ни разкаже какво се случва, когато светът избяга от теб и те остави сам. Кому ли е необходимо това? А може би на всички нас, които забравихме (или не се научихме) да оставаме насаме със себе си. Херметизмът сякаш е чужд не само на българската поезия, но и за нашата егоистично обсебена от всекидневието душевност. Няма го в българския стих фавнът на Маларме, не от пустотата, а от многотията на вещите се стремим да извличаме и полза и познание. Затова почти физически усещам нейния страх от тази истинска среща с Бездната, която е красива посвоему, но и зловеща за несвикналия с неподвижната гора.

Затварянето в крепостта на своя дух ми напомня за един весел филм на Спилбърг, където безстрашните герои тръгнаха на дълъг път по вените и артериите на едно живо човешко тяло, едновременно възбуждащо и страшничко приключение. Но там все пак има реки от кръв и лимфа, водопади от фекалии и телесни сокове, докато Душата е сурова като готическа рисунка. Непозната е структурата ѝ, странни са движенията ѝ. Да, гледаш света някъде отгоре, като в полусън, но неусетно се приближаваш до нещо вълнуващо, нетелесно, неописуемо, може би към „звъна на небесните сфери“. Но е по-добре от онова жалко съществуване, когато „забравяш мислите си“, „изгубваш се сред чуждите думи“ — самоидентификацията неминуемо минава през този дълъг коридор с два възможни изхода: „душата ми умря“ или „фантазията ми се разбушува“. Бавно, както тежко болният преглъща

въздух, и потъналия в саморазкриването си дух преживява не веднъж и два пъти съдбовни моменти, когато някъде — невидима дори за херметика — се вихри битката между светлината и мрака, между забравата и спомена за минали животи. Най-често чувствителните хора споделят с белия лист промените в усещанията си, но много рядко от допира с другото „аз“ на стиха се ражда нещо цялостно, единно във всичките си детайли, привидно монотонно, но всъщност заредено с „подземен кипеж“ и драматизъм — както тази стихосбирка, а всъщност поема в две части.

Не е лесно да влезеш с взлом там, където сам не би желал да се пуснеш — в градината на собствените си болки и мъки. Авторката дори и не помисля да ги назовава като някое хленчещо момиченце, което търси евтино съчувствие. Тя изважда на повърхността само крайния резултат от пътуването си по мъките. Така ни става и по-близка, защото ние също започваме да си представяме филма на миналото, съпреживяваме кратките илюзии от светкавични срещи с „рая“ и още по-светкавични падения надолу, към разпадането, към срутването на мечтите. И тогава сякаш се усещаме подготвени да навлезем заедно с нея във втората част на магическото приключение — дупката в срутения тунел на пространството отново е прокопана с чудовищни усилия, но човекът вече е тръгнал, излязъл е от баналната анонимност, от стереотипа на масово преживяното и — след двете потъвания — постепенно и решително се завръща към единствената си, непогрешимата си идентичност. Кризата на идентичността е може би най-страшната загуба, която ни сполетя в навечерието на XXI век, затова е и толкова важно да говорим за нея, да търсим лек. Древни мъдреци казват, че едва през ерата на Водолея ще излезем от корубата на „космическия боклук“. Или както го изрича Габриела Цанева в едно от най-кратките си и най-дълбоките си стихотворения:

*Ще намеря ли живота си,
или —
все чужд ще живея?
Ще разбера ли коя
съм —
няма ли*

да го проумее...

И политическата, и световната промяна ни подтикват към това основополагащо за оцеляването ни търсене — ще се спасим ли от еднаквостта, от сивата униформа на поведение, псевдочувства, псевдоезик? Това трескаво състояние на духа между „действието“ и „бездействието“, когато често пъти уж целенасочените ни действия са истинското бездействие в общочовешки план — и обратно: привидното бездействие — както в дзен-будистка притча — отвежда направо към озарението. Изтича времето, ще се съгласим с поетесата, но времето на лъжата, на псевдоживота, на двете невиждащи очи. Като след кошмарен сън леко се приотваря третото око, окото на спасението. Ако не успеем, чака ни Апокалипсиса — и ще се разпръснем „като трохи в покривката на старата Земя“. Но и аз заедно с Габриела се надявам, че „нощта отива си — денят дойде“. Този толкова банален образ, използван и от социални, и от сантиментални поети може би изведнъж ще се изпълни с ново съдържание. Но за да го усетим като откровение трябва да сме изминали целия път по стръмната пътечка, която отвежда до него — от падащата нощ, забулила в мрак най-светлия празник, до събуждането, съдържащо в себе си кошмара на тъй дългия сън. Не мога да си спомня друга българска стихосбирка, така убедително, така искрено разказваща един продължил две години сън, който не завършва с хепи-енд. Дори Пенчо Славейков е по-милостив към себе си, като мечтае щастие. Малко преди Великден завършва тази изповед, заредена като адска машина с болка, с опустошение, но и със свръхзрение. Тя ме кара да не мисля за направата, за поетическата техника, а да следвам гласа, който открива привилегията и тежобата на своето трето око. Струва ми се, че това е една живителна формула за изморената поезия и една добра възможност за среща със самобитен, неподвластен на шаблона, печелещ съчувствието ни творец.

Георги Цанков

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.